

Skandinaviaalaiset linturodut.

IVAR HORTLING.

Aikakauskirjassa Fauna och Flora (1925, v. 4) julkaisee kreivi O. von Zedlitz kirjoituksen „Pieni lisä skandinaviaalaisten linturotujen tuntemiseen“. Kun tekijä tässä koskettelee myöskin Suomea, on poiminto kirjoitelmasta omiaan erikoisesti meitäkin kiinnostamaan.

Naakkaa *Coloeus monedula* (L.) esiintyy kaksi rotua, *Coloeus m. monedula* L. (Syn. *Col. m. soemmeringii* Fisch) ja *C. m. monedula* L. \times *spermologus* Vieill. Edellinen pesii Ruotsissa ja Venäjällä, jälkimäinen tavataan pesivänä Ruotsin länsirannikoilla, mutta toisinaan paljon kauempana idässä ja erittäin pohjosessa aina Upsalan seuduilla saakka. Jälkimäinen on tummempi ja ilman valkeaa kaulatäplää.

Mikäli olen nähnyt on kaikilla meidän suomalaisilla naakoilamme valkojuovaiset kaulat ja ovat ne niin ollen luettavat *C. m. monedula*-muotoon. Paria kappaletta, jotka minä aikanaan lähetin R. Schlegel'ille Leipzigiin, hän piti tyypillisenä *C. m. monedulana*. Kaikki minun ampumani kappaleet ovat olleet sellaisia.

Pähkinähakkia *Nucifraga caryocatactes* L. tavataan kaksi rotua Skandinaviassa: toinen paksumpinokkainen ja toinen ohuempi- ja pitempinokkainen (*N. c. caryocatactes* L. ja *N. c. macrorhynchos* Brehm). Suomessa, kuten tunnettua, asianlaita on aivan sama.

Fringilla coelebs L. Peippoja sanotaan olevan Ruotsissa kaksi rotua: *F. c. coelebs* L. ja *F. c. tristis* Floer. Tämä jälkimäinen muoto, jolla on kuultavampi siniharmaa pää, vaaleammat posket ja alaperä, mutta tummempi selkä, pesii Pohj. Venäjällä ja Suomessa (vrt. I. Hg Orn. F:ssa 1925, s. 94). Kreivi v. Z. luulee että sitä muuttoaikoina tavataan myöskin Itä- ja Etelä-Ruotsissa. Meidän tulisi niin muodoin nimittää suomalaisia peippojamme *Fringilla coelebs tristis* Floer. Mutta kun Hartert pitää tätä muotoa ja *F. c. coelebs*'ia synonymisinä ja kun kysymys siitä, ovatko meidän Länsi-Suomen ja Karjalan peippomme samaa rotua, vielä on selvittämättä, niin lienee viisainta pysyä odottavalla kannalla tässä asiassa.

Motacilla flava L. Tätä lajia esiintyy neljä rotua Skandina-

viassa: *M. f. flava* L., *M. f. thunbergi* Billb., *M. f. taiwana* Swinh. ja *M. f. rayi* Bonap.

Näistä löytyy meillä ainoastaan kaksi ensinmainittua, myöskin *M. f. thunbergi* (= *M. flava borealis* Sundevall) koko maassa, siten Etelä-Suomessakin, jopa pesivänäkin (vrt. I. Hortling O. F:ssa 1925, s. 109).

Motacilla alba L. Sitä on kaksi rotua: *M. a. alba* L. ja *M. a. yarrellii* Gould (yläpuoli musta, läntinen rotu). Meillä tavataan tietääkseni vain *M. a. alba*.

Sitta europaea L. käsittää kolme rotua Skandinaviassa (kreivi Zedlitz katsoo, että myöskin *Sitta caesia* on oma rotunsa): *S. e. europaea* L., *S. e. homeyeri* Hart. ja edellämäinittu länsieuroopalainen muoto. Ensinmainittu on (kreivi Z:n mukaan) alhaalta valkea; *homeyeri* ei ole alapuoleltaan puhtaan valkea. Kuitenkin on huomattava, että ♂ ja nuori *S. e. europaea* eivät säännöllisesti ole valkeita keskeltä vatsaa. Olisi kiintoisaa vihdoinkin päästä selville siitä, mihinkä rotuun meidän pähkinänakkelimme (nötväcka) kuuluvat, m. m. se yksilö harmahtavine vatsanpohjineen, joka viime syksynä ammuttiin Santahaminassa ja jonka yksilöllisyys yhäti on vahvistamatta.

Metsätiaista tavataan Skandinaviassa *Parus atricapillus salicarius* Brehm (Jyllanti), *P. a. borealis* Selys-Longchamp m. m. Ruotsissa, pohj. Lappia lukuunottamatta, *P. a. colletti* Stejneger (länsi Norja); *P. a. lönnbergi* subsp. nov., selkä vaaleampi kuin *borealis*-lajilla, puhtaan valkoiset siipien reunat, alapuoli valkea, erittäin heikon harmaa varjostus sivuilla. Sekä *borealis*- että *lönnbergi*-muotojen musta pää on jossakin määrin silkinkiiltoinen. *Lönnbergin* pesimisalueena pitää kreivi Zedlitz koillista Europpaa, Tornionlapista poikki Suomen aina Kuolanniemelle saakka. Tyyppi ♂ Kuhmoniemeltä, ammuttu 19 p:nä huhtikuuta 1906, on Valtionmuseossa Tukholmassa.

Johtopäätös tästä siis olisi, että meidän on faunaamme otettava paitsi *P. a. borealista* myös *P. a. lönnbergi* (Suomen pohjoisosissa).

Monista Skandinaviassa tavatuista pajulintumuodoista *Phylloscopus trochilus* (L.) pitäisi minun mielestäni faunaamme niinkään liittää *Ph. trochilus eversmanni* Bonap. (valkea silmäviiru, pesimälintu Kuolanniemellä ja Vienanmeren rantamilla). Mitä muotoa tavallinen pajulintumme edustaa, ei ilmene selostuksesta.

Kreivi v. Zedlitz erottaa *Dryobates m. minor* L. ja *D. m. hortorum* Brehm toisistaan. Edellisellä on puhtaan valkoista vatsapuolella, jälkimmäisellä enemmän tai vähemmän ruskehtavaa.

Meillä on (vrt. Mela-Kivirikkoa) tehty ero kahden muodon välillä, *D. m. minor* ja *D. m. kamtschatkensis* ja eroavaisuutena esitetty selän värit (jälkimmäinen muoto ainoastaan osittaisin poikkiviivoin selässä). — Muista muodoista katso myös Ornithologia Fennica, 1925, s. 24.

Tarkempi selvitys myös tästäkin muotopiiristä on niin muodoin toivottava.

Samana on sanottava muotopiiristä *Falco rusticolus* L., tunturihaukka (*F. r. rusticolus* L., *F. r. islandus* Brünn. ja *F. r. candicans* Gm.).

Mitä tulee hiirihaukkaan sanoo siitä kreivi v. Zedlitz, että „venäläinen hiirihaukka“ on ainakin huomattavasti yleisempi. Niin kauan kumminkin kuin ei ainoatakaan varmaa yksilöä *Buteo b. buteo* ole tavattu Suomesta, olen sitä mieltä, että meidän on tyytyminen muotoon *Buteo vulpinus intermedius* Menzb., joskin voimme odottaa löytävämme suuremman, tumman muodon eritoten lounais Suomessa (vrt. I. Hg O. F:ssa, 1925, s. 84).

Kanahaukan muodoista kreivi v. Zedlitz sanoo, että *Astur gentilis poecilopterus* Lönbn. „pesii Suomessa“. Sillä ei vielä ole sanottu, mihin muotoon muut Suomessa pesivät kanahaukat ovat luettavat. Verrattakoon tähän Stresemannin selostusta kanahaukasta Ornithologia Monatsberichte'ssä.

Paitsi varpushaukkaa *Accipiter n. nisus* L. esiintyy toinenkin tyyppi, *A. n. peregrinoides* Kleinschmidt „Länsi-Siperiasta aina Lappiin asti“. Tämä rotu on selästä vaaleamman harmaa kuin alkumuoto, alapuolelta valkeampi, säarihöyhenet enimmäkseen puhtaan valkoisia. On senvuoksi syytä pitää silmällä varpushaukkojamme ja kerätä vertailuainesta. Kreivi v. Z. ei puolestaan ole päässyt varmuuteen siitä, että Ruotsin-Lapin varpushaukat olisivat toisia vaaleammat, sitä vastoin hän on tavannut vaaleita yksilöitä Ruotsin muista osista.

Phasianus colchicus L.

Fasaani näkyy olevan yhtä sekarotuinen ja „systemaattisesti katsoen toivoton“ kuin meilläkin. Ruotsissa tapaa sellaisia kuin *Ph. c. colchicus* L., *Ph. c. torquatus* Gmel., *Ph. c. mongolicus* Brandt ja *Ph. c. vericolor* Vieill.

Tetrastes bonasia L.

Ruotsissa on kaksi rotua: toinen harmahtavampi pohjoispuolella ja toinen ruskehtavampi eteläpuolella salmea, joka muinoin kulki suuntaan Götajoki—Venneri—Vetteri.

Pohjoinen rotu on *bonasia* L. tyyppiä, eteläinen muistuttaa eniten *T. b. sylvestristä* Brehm Itä-Saksasta. Taalainmaassa ja Nerikessä on eräs välimuoto, joka on näöltään kuin *T. b. grasmanni* Zedl. (Itä-Preussista, Länsi-Venäjältä ja Baltialaisista valtioista haarana *sylvestris*'in ja *bonasia*'n välillä. Lapissa pitäisi sitäpaitse löytyä varsin vaaleanvärinen ja harmahtava kanta *septentrionalis*.

Kysytään: mikä tai mitkä näistä roduista ovat edustettuina meidän maassamme?

Tetrao urogallus L.

Prof. Lönnberg'in alotteen ansiosta on metsokanta itäisessä Suomessa ja Karjalassa ¹⁾ saanut oman nimen, *T. u. karelicus* Lönnb. ♂ ad. enemmän valkotäpläinen alapuolelta kuin ruotsalainen ♂, leveä valkea reuna siivessä käsiskien juuressa, selän väri punasenuskea, ♀ alta enemmän valkea kuin ruotsalainen ♀; siivenpituus 381—390 mm., paino 4.2—3.85 (vanha koirasmetso loppupalvella).

Maksaa vaivaa lähemmin tutkia metsoja maamme eri osista.

Charadrius hiaticula L.

Tylliä löytyy kaksi rotua Ruotsissa: *C. h. hiaticula* L. (siivenpituus 127—139.5 mm.), pesimälintu pitkin Ruotsin rannikkoja sekä muutamissa sisäjärvisissä; *C. h. tundrae* Lowe (siivenp. 125—129 mm.), pesii L.-Siperiassa sekä P.-Venäjällä, tavataan syysmuuton aikana säännöllisesti Ruotsin itärannalla.

Ilmeisesti on asianlaita aivan analoginen meillä. Tänä kesänä ja syksynä ollessani Yyterin rannalla muuttolintuja tutkimassa olen ampunut useita yksilöitä, joiden siivenpituus on 124—128 mm.

Sitäpaitsi löytyy Jägerskiöld-Kolthoff'in mukaan muoto „*Aegialitis intermedia*“ (siivenpituus 121—129 mm.), „pohjoinen leveneminen“. *Intermedia* ja *tundrae* ovat kai identisiä muotoja.

Charadrius apricarius L.

Ruotsissa on olemassa kaksi rotua: *Ch. a. apricarius* L. tunturi-

¹⁾ Prof. Lönnberg kirjoittaa itse „itään ja koilliseen Kajaanista, siis Karjalassa“ (vrt. F. & fl. 1924, s. 71).

rotu, pohjoinen ja itäinen muoto, pesii Norrlannin tuntureilla; *Ch. a. oreophilos* Meinertzhagen, alamaanmuoto ja lounainen rotu, joka pesii Ölannessa, siellä täällä Etelä-Ruotsin mannermaakunnissa sekä myös Norjassa Jäderissä, Tanskan, Saksan ja Englannin rannikoilla.

Ei ole mahdotonta, että *opreophilos* tavataan meilläkin.

Calidris alpina L.

Hartertin ja Lehn Schiøler'in mukaan ovat mittasuhteet: *Alpina alpina*, Hartert: ♂ siipi 109—118, nokka 28—33, ♀ siipi 115—122, nokka 32—36 mm.; *schinzii* vast. mitat ♂ 104—112, 27—29 mm., ♀ 107—121, 30—33 mm. Schiølerin mukaan *alpina alpina*: ♂ 116—120, 32 mm.; ♀ 117—125, 35—36 mm.; *schinzii*: ♂ 102—114, 28 mm.; ♀ 107—116, 32 mm. Näitä mittoja silmälläpitäen olisi meidän muutamit harvat kiistanalaiset *schinzii* yksilömme mitattavat. Vrt. myös allekirj. kirjoitusta suosirriäisestä muuttolintuna läpi Suomen (Finl. Jakttidsskr. 1923).

Tänä syksynä Yyterissä ollessani ammuin useita yksilöjä pitkä-nokkaista muotoa, jolle on annettu nimi *Calidris alpina pusilla* (Falk). Se on Länsi-Siperian muoto ja sitä tavataan syysmuuton aikana Länsi-Euroopassa.

Branta bernicla L.

Tätä lajia löytyy kaksi muotoa, *B. b. bernicla* L., vatsapuoli tumma, se sivuuttaa tavallisesti meidänkin maan muuttorekillään, sekä *B. b. hrota* Müller, jolla on pääryn harmaa vatsapuoli. Se on jonkun kerran eksynyt Ruotsin rannikoille (pesii Huippuvuorilla, Islannissa, Grönlannissa).

Phalacrocorax carbo L.

Kahden rodun (*Ph. c. carbo* ja *Ph. c. subcormoranus*) esiintymisestä Suomessa pyydän saada oikaista pienen väärinkäsityksen. Kun kreivi v. Zedlitz kirjoittaa, että „näyttää siltä kuin Suomessa molemmat rodut olisivat sekaantuneet toisiinsa“ ja viittaa Hortlingin kirjoitukseen F. o. Fl:ssa 1922, siv. 241—251, niin hän ei kiinnittä huomiotaan siihen kirjoituksen kohtaan, jossa prof. Lönnbergin epäily nokkamitan ratkaisevasta merkityksestä rotua määriteltäessä esitetään. Aikauskirjassa Finl. Jakttidsskrift (huhtik. 1923) olen edelleen huomauttanut, että niin kauan kuin meiltä puuttuu pienemmän muodon

loistopuvun määräämisnäyte, me emme ole päteviä päättämään, mitä rotua pienempinokkaiset ovat. Minun mittaamani linnut ovat näet poikkeuksetta nuoria lintuja, harvat vanhat loistopukuiset kaikki *Ph. carbo carbo*.

Larus argentatus Pontopp.

Tavataan, kuten tunnettua, kaksi rotua: *L. argentatus argentatus* Pontopp. (vaalean punavalkeat tai harmaan valkeat jalat, keltaiset silmänluomen reunat ja yhtäläiset suupielet) sekä *L. a. cachinnans* Pall. (keltaiset jalat, oransinpunaiset silmänluomen reunat ja samantyyppiset syrjät suupielissä). Kun niin muodoin ei panna ratkaisevaa merkitystä selän väriin, on meillä nähtävästi molemmat muodot Suomessa, seikka, joka olisi äsken ammuttujen yksilöiden avulla vahvistettava ja mahdolliset molempien muotojen levenemisalueiden rajat selvitettävä.

Larus fuscus L.

Ruotsissa on *L. f. fuscus* L., selkä hallavan musta (tavallinen selkälökkimme); *L. f. affinis* Reinh., selkäpuoli hallavanharmaa (läntinen muoto); *L. f. intermedius* Lehn Schiøler (molempien välimuoto).

Mutta Köpenhaminan kongressissa näytti Lehn Schiøler tyyppikappaleen *L. f. affinis*'ta, kotoisin Grönlannista. Se ei ole englantilaisten lокkien näköinen, joiden tulee *affinis* nimensä sijaan saada entinen nimensä *L. f. britannicus*. Kun „tyyppi“ sitäpaitsi herätti ajatusten vaihtoa siitä, oliko se ensinkään selkälökki, niin vapautunemme ehkä kokonaan nimestä *affinis*, ellei tämä ehkä vanhempana saa korvata Buturlinin *L. f. taimyrensis*'ta, tarkoittaakseen koillista lокkimuotoa, jolla on keltaiset jalat ja selänväri sama kuin englantilaisella selkälökilla¹⁾.

Meidän selkälökeillämme on osaksi kiiltävän musta, osaksi himmeän tumma, enemmän ruskeaan vivahtava selkä. Onko tämän luonnon helmassa huomattu eroavaisuus havaittavissa kun lähemmin tutkitaan vasta ammuttuja yksilöitä, on vielä toteamatta.

Uria aalge Pontopp.

Petsamossa tavattava muoto on *U. a. aalge* Pontopp.

¹⁾ Vrt. Lönnberg, F. & Fl. 1926, s. 104.

„*Uria ringvia* Brünn“, jolla on silmän ympärillä valkea rengas ja siitä taapäin niskaan saakka ulottuva valkea viiva, voitaneet pitää yksilöllisenä muunnoksena.

Saatan lopettaa tämän kirjoitelmani samalla tapaa kuin kreivi v. Zedlitz päättää omansa, sovittamalla ainoastaan meikäläisiin oloihin. Sen tarkoituksena on vain kiinnittää huomiota Suomen lintujen rotukysymysten tutkiskeluun ja edistää näiden selville saamista.

Clangula hyemalis (L.)

IVAR HORTLING.

Die ersten Eisenten erscheinen an unserer Südküste so früh, dass das Eis noch fest liegt, sobald überhaupt offene Streifen ihnen Nahrungsmöglichkeit bieten (März). Je nachdem das Meereis schwindet, stellen sich immer grössere Scharen ein. Sie bleiben in den Schären bis ungef. dem 20. Mai, von welchem Tage an sie ostwärts ziehen, um Palméns Zugstrasse C zu folgen. Bevor sie abziehen, streichen sie auch westwärts! Ein kleinerer Teil wählt den Bottnischen Meerbusen, einzelne Vögel und kleinere Gruppen nehmen den weg über das finnische Festland in nördl. und nord-östl. Richtung nach Lappland (vgl. näheres hierüber Verf. in Finlands Jaktidskr. 1921 H. 2—4). Jedes Jahr bleiben aber grössere oder kleinere Schwärme den Sommer über. So wurde z. B. 1915 im Juni ein Schwarm von etwa 50 Stück auf dem äusseren Fjärd bei Pickala beobachtet, darunter langschwänzige Männchen. 1916 waren sie seltener, 1919 sah ich am 21. VI einen Schwarm von etwa 100 St., am 29. VII gab es einzelne. — Im Herbst langen die alten zuerst an, etwa um den 25. Sept. und halten sich weitab im Meer auf. Die jungen Vögel erscheinen ein paar Wochen später, kommen auch schäreneinwärts. Sie „essen sich fett“ und bleiben z. T. bis gegen Weihnachten, wenn die Eisverhältnisse es gestatten noch länger, während die Hauptmasse westwärts fortsetzt. Am zahlreichsten sind sie in der letzten Hälfte des Oktobers; im Nov. nimmt ihre Zahl ab. —